

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI

pod redakcją
Wandy Ronki-Chmielowiec

Recenzenci: Jerzy Handschke, Jan Monkiewicz, Kazimierz Ortyński, Wanda Sułkowska,
Włodzimierz Szkutnik, Tadeusz Szumlicz, Stanisław Wieteska

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.cceol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon [http://kangur.uek.krakow.pl/
bazy_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695- 191-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Formy zabezpieczenia emerytalnego w wybranych krajach europejskich	13
Teresa H. Bednarczyk: Działalność sektora ubezpieczeniowego a wzrost gospodarczy.....	23
Anna Bera, Dariusz Pauch: Programy edukacyjne jako instrument zwiększania świadomości ubezpieczeniowej w zakresie przestępczości ubezpieczeniowej	31
Jacek Białek: Ocena grupowa w analizie Otwartych Funduszy Emerytalnych.....	40
Sylwia Bożek: Czynności monitorujące i kontrolne w procesie zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie ubezpieczeniowym	51
Anna Celczyńska: Należności od ubezpieczających z umów ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.....	60
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problemy kalkulacji kosztów zakładów ubezpieczeń na tle powiązań w grupach finansowych	68
Dominika Cichońska: Rola ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem w zakładach opieki zdrowotnej.....	78
Krystyna Ciuman: Zakłady ubezpieczeń a inne instytucje pośrednictwa finansowego w Polsce w latach 2005–2009.....	87
Tadeusz Czernik: O pewnym sformułowaniu zagadnienia ruiny	94
Teresa Czerwińska: Uwarunkowania polityki dywidend spółek ubezpieczeniowych.....	106
Robert Dankiewicz: Determinanty rozwoju rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce	116
Beata Dubiel: Ubezpieczeniowe aspekty ryzyka ekologicznego	126
Roman Garbiec: Ryzyko starości jako element konstruowania systemów emerytalnych w Unii Europejskiej	135
Waldemar Glabiszewski: Znaczenie innowacji technologicznych w działalności ubezpieczeniowej	146
Łukasz Gwizdała: Możliwości analizy systemów bonus-malus w świetle procesów Markowa.....	156
Magdalena Homa: Kalkulacja składki w inwestycyjnych ubezpieczeniach na życie typu unit-linked	168
Beata Jackowska: Charakterystyka wybranych metod wyrównywania tablic trwania życia – wnioski dla zastosowań aktuarialnych	179

Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Grupowe ubezpieczenia na życie w sektorze MSP	190
Marietta Janowicz-Lomott: Produkty strukturyzowane w formie ubezpieczeń w Polsce.....	201
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: Próba zidentyfikowania czynników mających wpływ na wysokość składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach komunikacyjnych w Polsce.....	213
Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Pobłocka: Ocena praktycznych metod szacowania rezerwy IBNR w ubezpieczeniach majątkowych	222
Piotr Kania: Specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte jako forma zewnętrznego zarządzania ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi zakładów ubezpieczeń na życie	232
Robert Kurek: Uprawnienia organów nadzoru w zakresie kontroli wypłacalności – ujęcie w Solvency II.....	241
Jacek Lisowski: Rola biegłego rewidenta w ocenie gospodarki finansowej ubezpieczyciela – unormowania prawne	250
Jerzy Łańcucki: Przesłanki i kierunki zmian w regulacjach dotyczących pośrednictwa ubezpieczeniowego	258
Krzysztof Łyskawa: Zagrożenie równowagi odszkodowania i szkody w obowiązkowych ubezpieczeniach mienia.....	267
Aleksandra Małek: Obowiązki banku jako ubezpieczającego w świetle Rekomendacji Dobrych Praktyk Bancassurance	277
Piotr Manikowski: Rynek ubezpieczeń w Polsce a cykle underwritingowe ..	286
Dorota Maśniak: Ubezpieczyciel jako główne ogniwo transgranicznego systemu ochrony ofiar wypadków drogowych	295
Artur Mikulec: Efektywność systemów emerytalnych krajów UE i EFTA w latach 2005–2008	305
Aniela Mikulska: Małe i średnie przedsiębiorstwa jako odbiorcy usług ubezpieczeniowych	316
Marek Monkiewicz: Jednolity rynek ubezpieczeniowy UE w warunkach globalnego kryzysu finansowego 2007–2009 – pomoc publiczna a wspólnotowe reguły konkurencji	325
Joanna Niżnik: Reforma systemów emerytalnych Ameryki Łacińskiej na przykładzie Chile i Argentyny	335
Magdalena Osak: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	344
Dorota Ostrowska: Kapitał międzynarodowy a dostęp do produktów ubezpieczeniowych strategicznych dla rozwoju gospodarki polskiej.....	352
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Polisa strukturyzowana jako forma inwestycji alternatywnej na rynku polskim.....	362
Renata Pajewska-Kwaśny: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. I	373

Monika Papież: Analiza przyczynowości na rynku ubezpieczeń życiowych w latach 2003–2010	383
Agnieszka Pawłowska: Ubezpieczenie <i>business interruption</i> w zarządzaniu ryzykiem przerw w działalności gospodarczej	394
Krzysztof Piasecki: Rozmyte zbiory probabilistyczne w rachunku aktuarnym	402
Piotr Pisarewicz: Rola funduszy inwestycyjnych w rozwoju programów emerytalnych w USA	409
Ryszard Pukała: Procesy integracyjne rynków ubezpieczeniowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej	416
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medical savings account as a funding mechanism for health	426
Grażyna Sordyl: Rola i działalność holenderskiego funduszu gwarancyjnego (College voor Zorgverzekeringen CVZ) w obszarze prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych	435
Ewa Spigarska: Sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń a Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w świetle wprowadzanych zmian	445
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organizacja audytu wewnętrznego w zakładach ubezpieczeń w świetle <i>Solvency II</i> oraz standardów audytu	454
Anna Szkarłat-Koszalka: Instrumenty systemu rachunkowości a kontrola bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela	463
Tomasz Szkutnik: Funkcje łączące w agregacji ryzyka ubezpieczyciela	472
Włodzimierz Szkutnik: Ryzyko uruchomienia rezerw katastroficznych	483
Anna Szymańska: Czynniki determinujące wybór ubezpieczyciela na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych OC	494
Ilona Tomaszewska: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. II	507
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Świadomość ubezpieczeniowa oraz skłonność do ryzyka studentów	515
Stanisław Wanat: Modelowanie zależności w kontekście agregacji kapitałowych wymogów wypłacalności w <i>Solvency II</i>	525
Stanisław Wieteska: Adaptacja zakładów ubezpieczeń majątkowych do likwidacji skutków efektu cieplarnianego na terenie Polski	537
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statystyczna ocena wpływu przekraczania prędkości na liczbę wypadków drogowych w Polsce	547

Summaries

Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Forms of retirement security in selected European countries	22
Teresa H. Bednarczyk: The activity of insurance sector vs. economic growth.....	30
Anna Bera, Dariusz Pauch: Educational programs as an instrument to increase awareness of the crime of insurance cover	39
Jacek Bialek: Group evaluation of open pension funds	50
Sylvia Bożek: Monitoring and control activities in the risk management process of an insurance company.....	59
Anna Celczyńska: Accounts receivable from motor vehicle owners insured under third party insurance agreements	67
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problems of cost calculation of insurance companies against the background of connections in financial groups .	77
Dominika Cichońska: The role of insurance in risk management in health care facilities	86
Krystyna Ciuman: Insurance companies versus other financial intermediaries in Poland in the years 2005–2009.....	93
Tadeusz Czernik: An alternative formulation of ruin problem.....	105
Teresa Czerwińska: Determinants of the dividend policy in the insurance companies	115
Robert Dankiewicz: Determinants of development of trade credit insurance market in Poland	125
Beata Dubiel: Insurance aspects of ecological risk	134
Roman Garbiec: The risk of old age as the component of constructing the pension systems in the European Union	145
Waldemar Glabiszewski: The importance of technological innovations in the insurance sector.....	155
Łukasz Gwizdała: The capabilities of analyzing bonus-malus systems in the light of Markov processes	167
Magdalena Homa: Correct calculation of net premium in unit-linked investment insurance	178
Beata Jackowska: Characterization of selected methods of the graduation of life tables in the perspective of their actuarial applications	189
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Group life insurance in the SME sector.....	200
Marietta Janowicz-Lomott: Structured products in the form of insurance in Poland	212
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: An attempt to identify the factors having influence on the gross written premium in motor insurance in Poland	221

Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Poblocka: Evaluation of practical methods of estimation of incurred but not reported reserves in non-life insurance..	231
Piotr Kania: Specialized open-end investment funds as an external management form of investment funds of life insurance companies.....	240
Robert Kurek: Powers of supervision authorities regarding solvency control – Solvency II perspective.....	249
Jacek Lisowski: The role of the auditor in assessing the financial management of the insurer – legal norms	257
Jerzy Łańcucki: Regulations on insurance mediation – stressing premises and directions of change	266
Krzysztof Łyskawa: Threat of compensation balance and damages in compulsory property insurance	276
Aleksandra Malek: Duties of a bank acting as an coverage buying entity in the context of Recommendations on the Bankassurance Activity.....	285
Piotr Manikowski: The insurance market in Poland and underwriting cycles	294
Dorota Maśniak: Insurer as a major link in a cross-border system for protection of victims of road accidents – the role of co-operation of private and public entities.....	304
Artur Mikulec: Effectiveness of pension systems in EU and EFTA countries in the years 2005–2008.....	315
Aniela Mikulska: Small and medium-sized companies as recipients of insurance services	324
Marek Monkiewicz: Single insurance market in the EU and global financial crisis 2007–2009 – public intervention and Community competition rules.....	334
Joanna Niżnik: The reform of pension systems in Latin America. The Chilean and Argentinean models.....	343
Magdalena Osak: Medical savings account as a funding mechanism of health care.....	351
Dorota Ostrowska: The access to the insurance products strategic for the development of Polish economy in reference to the international capital..	361
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Structured policy as a form of alternative investment on Polish market.....	372
Renata Pajewska-Kwaśny: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part I.....	382
Monika Papież: Causality analysis on the life insurance market in the period 2003–2010	393
Agnieszka Pawłowska: Business interruption insurance implementation in risk management for interrupted activities	401
Krzysztof Piasecki: Probabilistic fuzzy sets in the actuarial calculation	408
Piotr Pisarewicz: Mutual funds role in retirement programs' development in the USA.....	415

Ryszard Pukała: Integration processes of insurance markets in Middle and Eastern Europe.....	425
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	434
Grażyna Sordyl: The Role and Activity of the Dutch Guarantee Fund (College voor Zorgverzekeringen CVZ) in the area of private health insurance	444
Ewa Spigarska: Financial statement of insurance company vs. International Standards of Financial Reporting in the light of changes.....	453
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organization of internal auditing in insurance companies in the light of Solvency II and audit standards	462
Anna Szkarłat-Koszalka: Instruments of accounting system vs. control of financial security of an insurer.....	471
Tomasz Szkutnik: Copula functions in the aggregation of insurer risk	482
Włodzimierz Szkutnik: The risk of using catastrophic reserves	493
Anna Szymańska: Factors determining the choice of the insurer on the CR automobile insurance market.....	506
Iłona Tomaszewska: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part II	513
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Students’ insurance awareness and risk seeking	524
Stanisław Wanat: Modeling of dependencies in the context of the aggregation of solvency capital requirements in Solvency II	536
Stanisław Wieteska: Property insurance companies adaptation process to reduce the impact of greenhouse effect in Poland	546
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statistical analysis of speeding as a factor affecting car accidents in Poland	556

Piotr Pisarewicz

Uniwersytet Gdański

ROLA FUNDUSZY INWESTYCYJNYCH W ROZWOJU PROGRAMÓW EMERYTALNYCH W USA

Streszczenie: Artykuł opisuje wybrane zagadnienia dotyczące roli i miejsca funduszy inwestycyjnych w rozwoju programów emerytalnych. Scharakteryzowano w szczególności zinstytucjonalizowane formy tych programów. Skoncentrowano się na poszczególnych ich rodzajach, z uwzględnieniem zwłaszcza rynku USA, gdzie zarówno fundusze inwestycyjne, jak i różnego rodzaju programy emerytalne (np. IRA) stanowią największy rynek tego typu na świecie. Analizie poddano też wartość aktywów całego sektora emerytalnego w USA, które w ostatnich dekadach wzrastały bardzo znacząco. Niemniej jednak na skutek kryzysu na rynku finansowym pod koniec 2008 r. ich wartość zaczęła się nieznacznie obniżyć. W kolejnych latach 2009–2010 z powodu odwrócenia tendencji rynkowych ponownie można było zaobserwować wzrost aktywów analizowanego sektora.

Słowa kluczowe: fundusze inwestycyjne, system emerytalny, plany emerytalne.

1. Wstęp

Fundusze inwestycyjne zajmują bardzo ważne miejsce w gromadzeniu oszczędności emerytalnych na wielu rozwiniętych rynkach. Niniejszy referat koncentruje się na najważniejszych kwestiach związanych z problematyką roli i miejsca funduszy inwestycyjnych (*Mutual Funds*) w rozwoju programów emerytalnych w USA.

Znaczenie funduszy inwestycyjnych w gromadzeniu oszczędności emerytalnych może ilustrować fakt, iż w roku 2010 aż 81% gospodarstw domowych posiadających fundusze inwestycyjne zakupiło tytuły uczestnictwa we wszelkiego rodzaju pracowniczych programach emerytalnych, podczas gdy w 2008 r. odsetek ten wynosił 68% (np. Employer-Sponsored Retirement Plans). Blisko 27% gospodarstw domowych kupowało je wyłącznie za pośrednictwem tego typu planów, a kolejne 41% korzystało zarówno z możliwości gromadzenia oszczędności za pośrednictwem planów emerytalnych, jak i nabywało fundusze inwestycyjne bezpośrednio (na wolnym rynku). Jedynie 32% gospodarstw domowych w USA nie korzystało z planów emerytalnych, które realizowane były na bazie funduszy inwestycyjnych [Schrass, Bass 2009; Schrass, Bogdan 2011].

2. Oszczędności emerytalne – główny cel lokat w funduszach inwestycyjnych

Bardzo znamienity w kontekście niniejszych rozważań jest fakt, że w niemal 98% obywatele amerykańscy traktowali inwestycje w funduszach inwestycyjnych jako lokaty długoterminowe. Ponadto w większości przypadków (niezależnie od wieku) klienci lokują w funduszach, by zabezpieczyć swoją przyszłość i emeryturę. W 2008 r. średnio 90% klientów we wszystkich grupach wiekowych wskazało ten element jako wiodący czynnik lokat w funduszach. W roku 2010 czynnik ten wskazało jako wiodący już 93% obywateli, co jednoznacznie wskazuje na długoterminowe postrzeganie tego rodzaju aktywów [Schrass, Bogdan 2011]. Oczywiście osoby najstarsze wskazywały ten czynnik jako mniej istotny, a osoby będące w sile wieku jako najważniejszy.

Kolejny powód lokat to edukacja (własna lub najbliższych), którą wskazało we wszystkich grupach wiekowych średnio aż 78%. Zwraca uwagę fakt, że najmniej zainteresowane były tym osoby najmłodsze (urodzone po 1965 i przed 1976 r.) – 50% wskazań, natomiast urodzeni przed 1965 r. wskazali w 92% edukację jako czynnik motywujący ich do oszczędzania. Poszczególne powody i cele lokowania środków w fundusze inwestycyjne (np. zabezpieczenie rodziny na wypadek choroby, utraty pracy itp.) zawiera tab. 1.

Tabela 1. Charakterystyka klientów funduszy inwestycyjnych w USA – kryterium wieku a cele lokat w funduszach inwestycyjnych (w %)

Pozycja*	Charakterystyka klientów		
	Generation X (ur. 1965–1976 r.)	Baby Boom Generation (ur. 1946–1964 r.)	Silent Generation (ur. przed 1946 r.)
Długoterminowy horyzont inwestycyjny	98	98	96
Emerytura	92	96	81
Edukacja	50	92	92
Zabezpieczenie rodziny	43	41	49
Bieżący dochód	12	10	38
Zakup samochodu lub inny znaczący wydatek	19	11	10

* dane na rok 2001/2004 – wartości średnie

Źródło: na podstawie: *Mutual Fund Fact Book 2003*, The Investment Company Institute, Washington 2003; *Profile of Mutual Fund Shareholders*, The Investment Company Institute, Washington 2001/2004.

3. Aktywa systemu emerytalnego w USA

Należy podkreślić, że wartość aktywów w systemie emerytalnym w USA wzrastała systematycznie od 1985 r. (pierwszy pomiar poddany badaniu), kiedy ich wartość obejmowała 2,3 bln USD. Wartość aktywów w 2007 r. wynosiła 17,6 bln USD, przy 16,5 bln USD w roku 2006. Jednymi z ważniejszych składników systemu były aktywa gromadzone w ramach Indywidualnych Kont Emerytalnych (IRA) oraz pracowniczych programów emerytalnych (w ramach tzw. Defined Contribution Plans), obejmując na koniec 2007 r. odpowiednio 4,7 oraz 4,5 bln USD [*Mutual Fund Fact Book 2009*] (tab. 2). Dane na koniec 2008 r. wskazały jednak na spadek wymie-

Tabela 2. Aktywa systemu emerytalnego w USA (w bln USD)

Rok	Individual Retirement Accounts	Defined Contribution Plans	Pozostałe plany emerytalne	Razem
1985	0,2	0,5	1,6	2,3
1990	0,6	0,9	2,4	3,9
1995	1,3	1,7	4,0	7,0
2000	2,6	3,0	6,1	11,7
2005	3,7	3,6	7,6	14,9
2006	4,2	4,1	8,2	16,5
2007	4,7	4,5	8,4	17,6
2008	3,6	3,4	6,9	13,9
2009	4,3	4,1	7,7	16,0
2010	4,7	4,5	8,3	17,5

Uwaga: Dane zawierają zaokrąglenia – mogą się nie sumować do pełnych wartości.

Źródło: Investment Company Institute, Federal Reserve Board, National Association of Government Defined Contribution Administrators, American Council of Life Insurers, and Internal Revenue Service Statistics of Income Division. Na podstawie: *Mutual Fund Fact Book 2008*, *Mutual Fund Fact Book 2011*, Investment Company Institute, Washington 2008, s. 87.

nionych wartości w skali całego sektora emerytalnego do 14,0 bln USD. Spadły także wartości IRA oraz DCP do poziomów 3,6 oraz 3,5 bln USD [*The U.S. Retirement Market...* 2009]. Spowodowane to było głównie obniżaniem się wartości aktywów na skutek pogłębiającej się recesji na rynku finansowym¹. W kolejnych

¹ W tabeli 2 poszczególne kategorie wymagają pewnego doprecyzowania, co jednocześnie pokazuje złożoność i różnorodność programów emerytalnych na rynku Stanów Zjednoczonych, które obejmują swoim zasięgiem różne środowiska i grupy zawodowe. Defined Contribution Plans (plany o zdefiniowanej składce) obejmują: prywatne pracownicze programy emerytalne (*private employer-sponsored defined contribution plans*), w tym plany typu 401(k), 403(b) oraz plany 457.

latach tendencje na rynku finansowym spowodowały odwrócenie negatywnych trendów. Na koniec 2010 r. wartość aktywów emerytalnych w USA osiągnęła poziom 17,5 bln USD, co niemal wyrównało rekordową wartość z roku 2007 [*Mutual Fund Fact Book* 2011].

4. Rodzaje programów emerytalnych

Social Security

Pierwszy obowiązkowy filar systemu ubezpieczeń społecznych opiera się na mechanizmie pobierania składek od wynagrodzeń. Powstał on na mocy ustawy z 1935 r. i od początku funkcjonowania opiera się na zasadzie repartycyjnej. System obejmuje niemal wszystkich mieszkańców Stanów Zjednoczonych – szacuje się, że objętych nim jest blisko 96% amerykańskich pracowników [*Retirement Benefits...* 2008]. Uczestnictwo w systemie realizowane jest na dwóch płaszczyznach: poprzez obowiązek regulowania podatku na ubezpieczenie społeczne albo poprzez otrzymywanie świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych. W Stanach Zjednoczonych zatrudnionych jest ponad 163 mln obywateli, którzy opłacają składki ubezpieczeniowe. Liczba osób otrzymujących comiesięczne świadczenia przekracza 50 mln, z czego większość (ok. 34 mln osób) to emeryci i ich rodziny [*Understanding the Benefits...* 2008]. System opiera się na redystrybucji świadczeń, a wypłacane kwoty stanowią tzw. emeryturę podstawową. Chroni on i preferuje osoby o niższych dochodach, a osoby, które należą do klasy średniej, mogą liczyć na świadczenia wypłacane przez byłych pracodawców lub z kwot gromadzonych na kontach emerytalnych.

System opiera się na prostych i klarownych zasadach. Osoby zatrudnione płacą składki na ubezpieczenie społeczne. Środki z tego tytułu wpłacane w postaci składek służą do wypłacania świadczeń następującym kategoriom osób: będącym już na emeryturze, niezdolnym do pracy, rodzinom zmarłych pracowników oraz osobom będącym na utrzymaniu beneficjenta.

Środki wpłacane do systemu nie są przechowywane na rachunkach płatników, lecz są wykorzystywane bezpośrednio do wypłacania osobom, które pobierają bie-

Pozostałe plany emerytalne obejmują: wszystkie annuitety o zmiennej i stałej rezerwie w zakładach ubezpieczeń (*allfixed and variable annuity reserves at life insurance companies*) oprócz annuitetów prowadzonych w ramach: IRA, planów 403(b), planów 457, prywatnych funduszy emerytalnych (*private pension funds*); prywatnych planów o zdefiniowanym świadczeniu (*private-sector defined benefit plans*); federalnych, stanowych oraz lokalnych planów emerytalnych.

Federalne plany emerytalne obejmują lokaty w rządowych papierach wartościowych (*U.S. Treasury security holdings*) następujących programów: funduszu emerytalnego i rentowego służby cywilnej (*the civil service retirement and disability fund*), wojskowego funduszu emerytalnego (*the military retirement fund*), funduszy emerytalnych pracowników wymiaru sprawiedliwości (*the judicial retirement funds*), Izby Transportu Kolejowego (*the Railroad Retirement Board*), oraz funduszu emerytalnego i rentowego służb zagranicznych (*the foreign service retirement and disability fund*).

Plany te obejmują również papiery wartościowe utrzymywane w the National Railroad Retirement Investment Trust and Federal Employees Retirement System (FERS) i Thrift Savings Plan (TSP).

zące świadczenia. Niewykorzystane w danym okresie środki pieniężne gromadzone są w tzw. funduszach powierniczych ubezpieczeń społecznych [*Understanding the Benefits...* 2008]. Świadczenia wypłacane są pracownikom i ich rodzinom w przypadku przejścia na emeryturę lub niezdolności do wykonywania pracy przez pracownika. W razie śmierci pracownika członkom rodziny może należeć się renta pośmiertna [*Retirement And Survivors Benefits...* 2005].

Pracownicze programy emerytalne

Pracownicze programy emerytalne w USA prowadzone są przez pracodawców na zasadach dobrowolności. Są one składnikiem szeroko rozumianej polityki personalnej związanej m.in. z ochroną pracowników oraz zacieśnieniem relacji pomiędzy nimi a pracodawcami. Mogą one bazować zarówno na zasadzie zdefiniowanej kwoty składki (*Defined Contribution*), jak i zdefiniowanej kwoty świadczenia (*Defined Benefit*). W zakresie pierwszej kategorii (o zdefiniowanej kwocie składki) tworzone są indywidualne konta, z których wypłacane są stosowne świadczenia zależne od wartości środków na nich zgromadzonych. Charakteryzują się one elastycznością, która umożliwia lokowanie środków w różnych strategiach inwestycyjnych, uzależnionych od stopnia ryzyka [*A guide to Understanding Mutual Funds...* 2008]. Najbardziej rozpowszechnione są:

a) plany 401 (k) – najbardziej popularne wśród pracodawców – w których składkę opłaca bądź pracodawca, bądź sam pracownik, lub obaj łącznie. Wkład pracodawcy może wahać się od 3 do 10% płacy pracownika, natomiast sam zatrudniony może uzupełnić ten wkład do wysokości 18% płacy (wartość skumulowana łącznie z wkładem pracodawcy),

b) plany 403 (b) – przeznaczone dla organizacji *non-profit* oraz np. nauczycieli,

c) pozostałe plany – np. plany typu 457 – przeznaczone dla pracowników stanowych, administracji lokalnej itp. [Dziubińska-Michalewicz 2005].

Udział funduszy inwestycyjnych w całości aktywów planów 401 (k) wzrósł z 9% w 1990 r. do 54% w 2007 (1,6 bln USD). W 2008 r. aktywa wszystkich planów 401 (k) obniżyły się do 2,3 bln, a realizowanych poprzez fundusze inwestycyjne spadł do poziomu 1,1 bln USD (47% udziału) [*Mutual Fund Fact Book* 2009]. W kolejnych latach wartość aktywów emerytalnych osiągnęła odpowiednio: 2,7 bln USD (2009 r.) oraz 3,1 bln USD (2010 r.) [*Mutual Fund Fact Book* 2011].

Druga kategoria programów – zdefiniowanej kwoty świadczenia (*Defined Benefit*), opiera się na założeniu wartości świadczenia wypłacanego miesięcznie dla pracownika w momencie osiągnięcia wieku emerytalnego lub wypłaty beneficjentom w przypadku wcześniejszej jego śmierci. Związane są one z różnorodnymi zachętami podatkowymi, które zwiększają ich atrakcyjność – podlegają one odliczeniu od podatku (w określonych granicach). Składki pracownicze oraz zyski są zwolnione z opodatkowania. Opodatkowaniu podlegają już jednak świadczenia emerytalno-rentowe, które uzyskuje sam pracownik. W celu zabezpieczenia przyszłych świadczeń pracodawcy dokonywane są kalkulacje aktuarialne, aby określić właściwy poziom ryzyka oraz związane z tym rezerwy, które wynoszą z reguły ok. 10% funduszu

plac. W tym wariancie pracownik może uzyskać prawo do świadczeń w wysokości 1,5–2,9% swojej ostatniej płacy za każdy rok pracy w danej firmie. Zatem po przepracowaniu 40 lat można uzyskać blisko 80% końcowych zarobków w postaci świadczenia emerytalnego [Dziubińska-Michalewicz 2005].

Indywidualne Konta Emerytalne – Individual Retirement Account (IRA)

Udział aktywów funduszy inwestycyjnych zarządzanych w ramach Indywidualnych Kont Emerytalnych w USA wzrastał z 22% w 1990 r. (wartość 140 mld USD) do 47% w 2007 r. (wartość 2,2 bln USD) [Mutual Fund Fact Book 2008]. Znamienny jest fakt, że na koniec 2008 r. wartość tych aktywów spadła do poziomu 1,6 bln USD (–31%), co stanowiło 44% w ogólnej wartości tych planów emerytalnych [Mutual Fund Fact Book 2009]. Należy również zaznaczyć wzrostową tendencję wartości planów IRA, które w latach 2008–2010 wynosiły odpowiednio: 3,6, 4,3 oraz 4,7 bln USD [Mutual Fund Fact Book 2010].

W Stanach Zjednoczonych funkcjonują dwa główne rodzaje IRA:

a) z ulgą przy wpłacie – gdzie korzyści podatkowe następują w postaci odliczenia składki od podatku dochodowego, z jednoczesnym odroczeniem zapłaty podatku od składek oraz przychodów do momentu wypłaty świadczenia. Funkcjonuje w tym przypadku roczny limit wpłat w wysokości 2 tys. USD – kwoty powyżej tego progu nie podlegają już odliczeniu od podatku;

b) z ulgą przy wypłacie – w przeciwieństwie do pierwszego wariantu występuje w tym rozwiązaniu opodatkowanie składek, niemniej korzyścią dla pracownika jest nieopodatkowana wypłata świadczenia po przejściu na emeryturę.

Należy podkreślić, że środki, które zasilają Indywidualne Konta Emerytalne (IRA), podlegają blokadzie do momentu osiągnięcia wieku emerytalnego, śmierci lub inwalidztwa, a wcześniejsza ich wypłata podlega dodatkowemu opodatkowaniu [A guide to Understanding Mutual Funds... 2008]. W celu zabezpieczenia gromadzonych środków wprowadzono obowiązek współpracy z depozytariuszem lub powiernikiem – może nim być jedynie instytucja finansowa (np. bank, związek kredytowy), która uzyskała akceptację Departamentu Skarbu USA [Dziubińska-Michalewicz 2005].

5. Podsumowanie

Fundusze inwestycyjne stanowią jedną z głównych form gromadzenia oszczędności emerytalnych na rynku amerykańskim. Ze względu na cechy tych instytucji finansowych, np. łatwość lokowania, możliwość dywersyfikacji ryzyka oraz bezpieczeństwo sektora, ta forma lokowania środków odgrywa bardzo znaczącą rolę. Amerykański system emerytalny bazujący na trzyfilarowym schemacie jest przemyślany i bardzo dobrze zorganizowany. Oszczędności pochodzące z I, obowiązkowego filara (Social Security) nie są jednak w stanie zapewnić satysfakcjonujących kwot wypłacanych środków. Dlatego też w zwiększaniu wartości świadczeń emerytalnych bardzo duże

znaczenie mają zarówno pracownicze plany emerytalne, jak i indywidualne konta emerytalne, które w zależności od przyjętego wariantu mogą być realizowane także poprzez lokaty w fundusze inwestycyjne.

Literatura

- A guide to Understanding Mutual Funds*, The Investment Company Institute, Washington, Investment Company Institute, Washington 2008.
- Dziubińska-Michalewicz M. [2005], *System emerytalno-rentowy w Stanach Zjednoczonych*, Kancelaria Sejmu – Biuro Studiów i Ekspertyz, Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych, nr 1142, Warszawa, lipiec 2005.
- Mutual Fund Fact Book 2008*, Investment Company Institute, Washington 2008.
- Mutual Fund Fact Book 2009*, Investment Company Institute, Washington 2009.
- Mutual Fund Fact Book 2010*, Investment Company Institute, Washington 2010.
- Mutual Fund Fact Book 2011*, Investment Company Institute, Washington 2011.
- Retirement And Survivors Benefits – Świadczenia emerytalne i renta pośmiertna*, Social Security Administration, SSA Publication no. 05-10700-PO, January 2005.
- Retirement Benefits – Świadczenia emerytalne*, Social Security Administration, SSA Publication no. 05-10035-PO, January 2008.
- Schrass D., Bass S. [2009], *Profile of Mutual Fund Shareholders 2008*, Investment Company Institute Research Series, Investment Company Institute, Washington.
- Schrass D., Bogdan D. [2011], *Profile of Mutual Fund Shareholders 2010*, Investment Company Institute Research Series, Investment Company Institute, Washington.
- The U.S. Retirement Market – Third Quarter 2008*, Research Fundamentals, vol. 17, no. 3 Q3, Investment Company Institute, Washington, February 2009.
- Understanding the Benefits – Czym są świadczenia z ubezpieczeń społecznych*, Social Security Administration, SSA Publication no. 05-10024-PO, January 2008.

MUTUAL FUNDS ROLE IN RETIREMENT PROGRAMS' DEVELOPMENT IN THE USA

Summary: This paper concentrates on mutual funds role in Social Security System and Retirement Programs in the USA. It describes basic mechanisms, numbers and rules of above problems. American pension system is based on 3-pillar scheme. Mutual funds play a very important role in this system, especially in the 2nd and 3rd pillar. The assets of US citizens can be invested in a wide variety of mutual funds, especially through IRA's and DC Plans. The assets of US funds as well as the whole retirement system grew during the last decades. Because of the current financial crisis, assets declined at the end of 2008. However, during 2009–2010 they grew again. Mutual funds and a wide variety of pension programs provide a base of economic security in today's society through a valuable package of retirement for the US citizens.

Keywords: mutual funds, retirement system, pension plans.